

**COLLOQUIUM V.U.B. — 15 en 16 oktober 1982
WERKTIJD EN WERKTIJDVERKORTING**

Meer nodig, maar moeilijker bereikbaar in krisistijd

De geschiedenis herhaalt zich. Dat is zowat de grote konklusie na het aanhoren van de referaten van wetenschapslui van allerlei slag op het colloquium over werktijdverkorting van het Centrum voor Hedendaagse Sociale Geschiedenis.

De argumenten pro of contra arbeidsduurvermindering met loonbehoud blijven tot vandaag dezelfde. Zij concentreren zich rond thema's als werkloosheid, concurrentiepositie, mechanisering, en gevolgen van meer vrije tijd. Zelfs de 19de-eeuwse liberale opvatting tegen de overheidsinmenging inzake werktijd, die grotendeels van de baan leek na de eerste wereldoorlog, duikt vandaag terug op in een iets gemoderniseerde vorm.

Maar argumenten hebben het pleit nooit beslist. Dat kwam al onmiddellijk tot uiting toen Prof. E. Scholliers in een met pittige details gestoffeerde toespraak schetste hoe de mentaliteit van het Ancien Régime in botsing kwam met de drang naar rendement van de door de kapitalistische logika bestuurd machines. De arbeiders bleven immers een tijdje thuis als ze hun kost verdiend hadden, zij verkozen tot wanhoop van hun bazen meer vrije tijd in plaats van meer loon.

Maar deze levensstijl werd definitief vernietigd. De verschrikking van fysische aftakeling door ongebreidelde werkdagen bereikte haar hoogtepunt omstreeks 1850. Pas daarna begon de arbeidsduur ten gevolge van de stijgende produktiviteit en het eerste verzet terug langzaam te dalen.

Uit de uiteenzetting van J. Maes over de politieke besluitvorming tussen 1918 en 1964, bleek dat de syndikale macht pas serieus begon door te wegen na de eerste wereldoorlog. Door de revolutie- en stakingsgolven in de jaren 1917-1919 was de enorme sprong naar de sinds decennia gekoesterde 8-urendag in enkele maanden een feit. De zo geroemde Belgische achturenwet van 1921 was dan ook niet meer dan een institutionaliseren van de syndikaal verworven resultaten.

In de economische crisis van de jaren dertig wou de arbeidersbeweging juist zoals vandaag werktijdverkorting als middel tot opslorping van de werkloosheid hanteren. Maar ook toen waren de vak-

bonden verzwakt, en in feite werd zo goed als niets bereikt. Frankrijk was het enige land in Europa waar t.g.v. een algemene staking in 1936 de 40-urenweek werd ingevoerd.

In de Verenigde Staten gebeurde volgens P. Scholliers door de New Deal van Roosevelt het volgende tussen het einde van 1932 en de eerste maanden van 1934 : de werkuren namen af met bijna 11%, de uurlonen stegen met 21,8%, en tewerkstelling en produktie stegen met 20%. Een vergelijking inzake de globale industriële tewerkstelling na 1933 : in België was die met 7,3% afgenomen, in de V.S.A. slechts met 1,9%. De groothandelsprijzen in die landen stegen tussen 1934 en 1939 met respectievelijk 0,5 en 36%.

De economische "doem"-voorspellingen inzake de gevolgen van arbeidsduurvermindering zijn steeds — ook voor en na de jaren dertig — door de feiten in de geschiedenis tegengesproken.

Toch moeten we in België wachten tot 1955-1956 vooraleer de 45-urenweek t.g.v. een dreiging tot algemene staking realiteit wordt. Pas in 1964 werd deze werktijd door een wet bekrachtigd. In die wet werd de toekomstige politieke afzijdigheid vastgelegd door de verantwoordelijkheid voor verdere arbeidsduurvermindering over te laten aan de sociale partners.

Algemeen werd dus geconcludeerd dat het de sterkte en de offensieve ingesteldheid van de vakbonden waren die in de geschiedenis bepaald hebben of arbeidsduurvermindering al dan niet werd doorgevoerd. Op zichzelf kwam de politieke macht niet ten voordele van de werknemers tussen. Internationale akkoorden of internationaal overleg hebben nooit een doorslaggevende rol gespeeld.

Met die door de historici verkondigde wetenschap voor ogen, was het lijdzaam toekijken naar het debat over de huidige problemen. Alaluf had immers al aangetoond dat in de jaren 1971-1975 meer werktijdverkorting bereikt werd dan in de reeds volop door de crisis gekenmerkte jaren 1975-1980.

Nochtans zijn dringend remedies tegen de werkloosheid nodig. Socioloog Vilrocx schetste hoe deze "sociale kwaal van onze tijd" nog meer ravages aanricht op sociaal-psychologisch dan op economisch vlak. Beschaamd en beschimpt als hij is, voelt de werkloze zich op de eerste plaats nutteloos en gemarginaliseerd. Lusteloosheid, moedeloosheid, fatalisme, zoeken naar geborgenheid in het gezin, zoveel gevoelens die door zoveel mensen aan den lijve ondervonden worden.

En algemeen wordt aanvaard dat de uitwegen steeds schaarser worden. Zo verwacht de hr. I. Lindemans een sterke stijging van de werkloosheid door de invoering van de micro-electronica. Voor een optimistische noot zorgde psycholoog E. Rosseel door voor het symbolische jaar 2000 een doorbreken van de opsplitsing tussen werk en vrije tijd te voorspellen. De arbeidsduur zou flexibel worden in een maatschappij die evolueert van "kazerne"-model naar "theater"-model. Solide argumenten ontbraken echter in zijn redenering, en met evenveel of nog meer gemak had iemand anders precies het tegenovergestelde kunnen beweren.

Welke oplossingen werden dan voor de werkloosheid geformuleerd ? De hr. Vander Eycken oogstte boze reacties uit de zaal toen hij pleitte om onbezoldigde (vrouwen?)-arbeid in de informele sector te stimuleren. Duidelijk was dat de belangstelling van de kongresgangers meer uitging naar werktijdverkorting als remedie.

Maar zoals in de jaren dertig is de arbeidersbeweging relatief onmachtig om zelf oplossingen door te drukken. Op het colloquium deed Palasthy zijn zoveelste roep in de politieke woestijn. Hij herhaalde zijn voorstel voor de 6-urendag met loonbehoud en met ploegwerk om kapitaal en investeringen beter te doen renderen. De onvermijdelijke cijfers kwamen welig aan bod, en men had het gevoel dat deze kontroversiële econoom al op voorhand wist welke opwerpen zouden gemaakt worden.

Ondertussen lekten echter regeringsplannen uit. Het plan Hansenne beroept zich op Palasthy. Maar op een vraag uit de zaal, antwoordt diezelfde Palasthy dat hij altijd hetzelfde verdedigd heeft, en daarom ook niet begrijpt waarom sommige punten uit zijn plan geïsoleerd of verdraaid worden. Maar de historici begrijpen dat wel : sociale maatregelen zijn meer nodig, maar moeilijker bereikbaar in krisistijd.

K. Van Rie
J. Maes